

# Les veus poètiques de Víctor Català

Text > ROSA FONT

Sovint identifiquem l'obra de Víctor Català amb la seva prosa captivadora, enèrgica, plena de matisos i d'ombres. Però heus aquí que ens arriba de la mà del poeta Enric Casasses l'edició del *Llibre blanc*, un llibre de poemes tan carregats de vigor i d'ombres com la seva prosa. Hi batega una poesia sensual i ambiciosa, enginyosa i profunda, irònica i inquietant.

En vida de Víctor Català, es van publicar dos reculls de poemes: el *Cant dels mesos* (1903) i el *Llibre blanc*, aparegut el 1905, el mateix any que la novel·la *Solitud*. Potser és per això que la seva obra poètica va quedar eclipsada per l'obra en prosa. I què és el *Llibre blanc*? Doncs tres llibres en un de sol, *Llibre blanc* (segle XVIII), *Policromi* i *Tríptic*, que inclouen poemes de registres molt diversos: des de la poesia que neix de l'observació del pas del temps en la natura i que radiografia personatges d'extraccions socials diferents, fins a la poesia més sensual i la que satiritza la hipocresia social i un món de convencions. Perquè l'obra de Víctor Català té com a horitzó la llibertat creadora i cap norma la pot aturar.

I així, sense cap mena de fre moral ni artístic, els ulls de Víctor Català es passen, a la primera part del *Llibre blanc*, «Llibre blanc (segle XVIII)», per damunt de l'aristocràcia d'Alè versallesc, convertida en objecte de la seva ironia. Com si fos un joc de miralls, Víctor Català recull la imatge que s'hi projecta per convertir-la en paraula

aparentment ingènua però punyent, en joc intranscendent i subtil però alhora mordaç. La poeta convoca el lector a observar el *frisament* amorós dels personatges, les mirades i els gestos plens de voluptuositat de marquesetes i abats que s'estimen sota els arbres, els amors adúlter d'un rei i una reina...

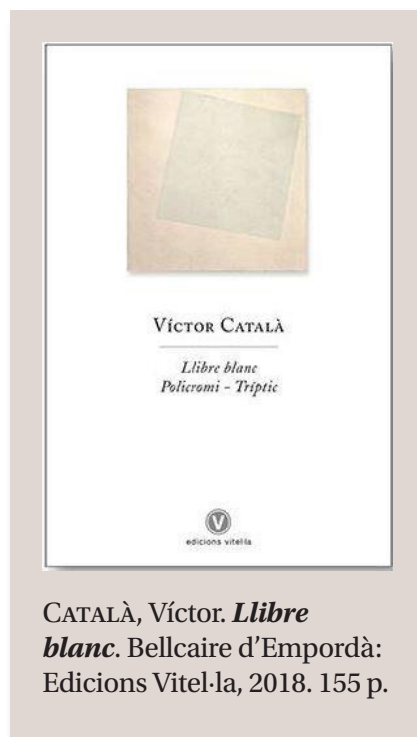
La segona part del llibre, «Policromi», s'inicia amb un proemi a mena de *captatio*, en què Víctor Català convida a llegir els seus poemes sense prejudicis, lluny de fineses literàries i acadèmiques, perquè el que cal buscar-hi són només «els fruits naturals del viure proteic i bullidor». Els temes es diversifiquen i mostren la finestra més fosca de les quatre que Víctor Català va obrir als quatre vents: la mort d'un infant a la nit, el gest entre tràgic i còmic, inacabat com el «gran dilema / que insoluble deixà l'eternitat», que es veu en la cara d'una dona morta...

Els poemes més representatius són «L'oca blanca» (la sublimitat del cigne del temps dels clàssics es converteix aquí, irònicament, en una oca senzilla de camp), símbol de la voluptat que trasllueix la imatge de la immersió de l'oca a l'aigua («i juguen folls, com dos aimants, / l'oca de neu i l'aigua bella»), però també del misteri de la creació, i «Vistes al mar», en què estableix un diàleg amb Joan Maragall per elogiar-lo com a poeta i com a creador: «desplega, Poeta, ta força radiant, / que tu també encises perquè ets mar gegant».

remet el lector de més de quaranta anys a moltes idees i èpoques viscuades. Viñas en fa categoria i fa servir la sivella, l'objecte, per diverses qüestions. L'amor, l'horror i el record —releix d'amor. L'incerta. Allò que en queda, un cop acabat el llibre, és una sensació inquietant. A sota la pell de Girona i, també, a la costa empordanesa, hi queda, des que algú es va fixar en els objectes i va escriure alguna cosa sobre la bestiesa de la joventut, un misteri d'absoluta «locura». Molts

escriptors acaben els textos a s'Agaró. Viñas també hi passa, entremig i amb la sivella, juga entre el desig i la pena d'un personatge que, malgrat les finestres de la vida, està vençut. La realitat és plena de foscor.

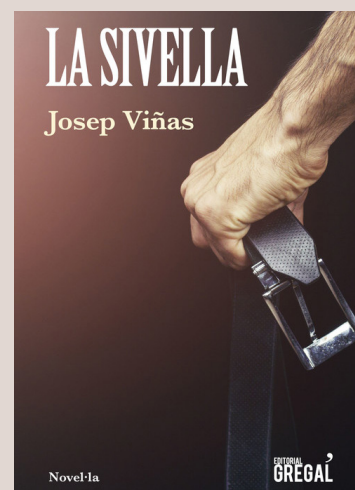
VIÑAS, Josep. *La sivella*. Maçanet de la Selva: Editorial Gregal, 2018. 184 p.



CATALÀ, Víctor. *Llibre blanc*. Bellcaire d'Empordà: Edicions Vitel·la, 2018. 155 p.

A la tercera part, «Tríptic», hi trobem tres poemes, «Les màquines», «Lo sant de la gleva» i «A un Romeu», que descriuen tres maneres de viure de l'home senzill: la dels pescadors que ignoren la bellesa que els envolta enmig del mar, la del jove pagès que, tot i conèixer la duresa del treball, renuncia a fugir-ne, i la del romeu, l'ésser lliure, una mena de superhome que, convertit d'home en Déu, esdevé immortal: «Amunt sempre, amunt, Romeu!».

Ens cal llegir la poesia de Víctor Català, que excava l'ànima humana per treure'n la seva ambició d'infinít i també les seves febleses.



## La ciutat: reviure, revisar i reescriure

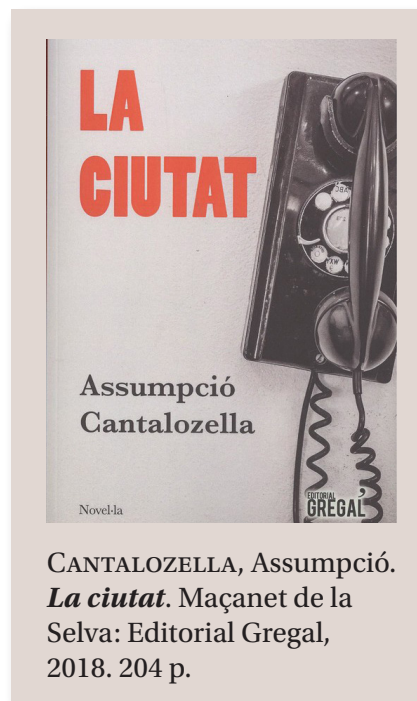
Text > ASSUM GUARDIOLA

Assumpció Cantalozella té una trajectòria, com a novel·lista, prolífica, sòlida i constant, d'ençà que els anys vuitanta va començar a publicar les seves primeres novel·les. L'avalen, pel que fa a la seva narrativa més recent, títols com ara *El retorn d'Hug Roger*, *L'amor secret del rei En Jaume* i *El confident dels reis*, tots tres publicats a Edicions Proa i, tots tres, novel·les històriques. Aquest any passat, l'autora va tenir la necessitat de revisar una de les seves obres de joventut, publicada per primera vegada l'any 1990. I aquest procés de reviure, revisar i reescriure el trobo fascinant: és remirar el que vas ser des del que ets ara.

És veritat que la novel·la és, a voltes, una mica una novel·la de tesi (l'autora posa en boca dels seus personatges tot un seguit d'idees que desitja deixar fixades) amb espurnes poètiques; que en alguns passatges és un pèl previsible; que et passes l'estona esperant que passi alguna cosa, i que, de vegades, l'autora passa per alt escenes importants i s'entreté en d'altres que no ho són tant. Però, per altra banda, la prosa fragmentada (a estones, un mica barroca) t'atrapa pel seu lirisme. L'escriptora sap crear molt bé aquest ambient vaporós de personatges fantasmagòrics que apareixen i desapareixen, de llums i d'ombres. En aquest sentit, tot i ser una mica arquetípica,

la caracterització dels personatges, sovint a partir del lloc on habiten i la descripció dels espais, és ben resolta, sempre a partir d'aquest prisma poètic i sensual. L'argument, a més a més, és atractiu: l'André Estor ha de desplaçar-se de París cap a Girona perquè el seu cosí Jordi es mor i es converteix, per això, en el dipositari de l'arxiu que aquest deixa, que sembla que interessa molt a la policia. Tot això en una ciutat, Girona, entre l'any 1974 i el 1975. Uns papers heretats i misteriosos ja són, per si sols, un desencadenant poderós. I si ho amanim amb una història d'amor en un entorn convuls de perseguïdors i perseguïts i en una època històrica com és la de finals del franquisme, doncs ja tenim els ingredients perquè l'engranatge narratiu funcioni.

L'obra és, sobretot (ja ens ho determina el títol), un tribut a la ciutat de Girona: un escenari narratiu poderós. En reconeixem els racons però, sobretot, l'ambient. I posar paraules a quelcom tan difús com és l'ambient d'una ciutat no és fàcil. I és un mèrit que Assumpció Cantalozella les hi posi. La novel·la, per això, tot i tenir alguns dèficits formals, té un no sé què: deu ser aquesta petja de la joventut, de la revolta i de la vida viscuda amb passió passada pel sedàs de la mirada serena, tranquil·la i experimentada de l'ara.



CANTALOZELLA, Assumpció. *La ciutat*. Maçanet de la Selva: Editorial Gregal, 2018. 204 p.

**La prosa fragmentada (a estones, un mica barroca) t'atrapa pel seu lirisme**

## Costumisme d'avantguarda

Text > EVA BUSSALLEU

Santa Pau, la Garrotxa. Anys setanta del segle XX, amb les ferides de la Guerra Civil encara cicatritzant. La vida segueix el seu curs i el padrí d'en Balta mor. Més o menys així comença la història que al llarg de més de quatre-centes entretingudes pàgines desgranarà les vicissituds de la postguerra en aquest indret de la Garrotxa, barrejant una deliciosa i realista descripció de la vida a pagès amb les incògnites encara

candents de la Guerra Civil i l'entrada a l'adolescència d'en Balta, el narrador.

El padrí (l'avi del narrador), durant les visites a la casa pairal, al mas Simon, explica històries a en Balta i a la seva cosina Maite, relats ben reals barrejats amb les tenebres de la malaltia, que li roba lentament la memòria. A través d'aquestes històries fantàstiques, en què es mesclen laberints, trossos i indrets emblemàtics del poble i

de la comarca, en Balta, la Maite i un altre familiar, en Josep, es conjuren per desxifrar els enigmes que el padrí els ha anat plantejant a través dels seus contes farcits de detalls reals.

L'església de Santa Maria del Freixet és un lloc estratègic en el qual convergeixen moltes històries. Els lectors les acabaran amb ganes imperioses de visitar l'indret, que alhora és on es desentrellaran les trames convergents que

# L'Alt Empordà revisitat

Text > JORDI ARBONÈS, NIF

Tenim la sort que s'hagi reeditat l'obra *Els pobles de l'Alt Empordà*, de l'escriptora Montserrat Vayreda (Lladó, 1924 - Figueres, 2006). Ens sorprèn seguir l'enginy, el talent i la curiositat de l'autora, que, plana a plana, endinsa el lector en un viatge que conté molts descobriments i enigmes. D'entrada, és agraït contemplar com utilitza l'espai, el ritme i el temps d'observació que considera oportú a l'hora de parlar de cada població. Sense presses ni cortines pactades. Encomana el gust d'anar a peu, d'aturar-se i badar. Això implica que vagi de la panoràmica al detall, dels carrers senzills als edificis importants, mantenint el discurs d'una mirada sàvia, i, sobretot, informada. Els paisatges empordanesos són bonics però allò que els converteix en sublimes, en la seva delicadesa o salvatgia, és la força literària de Vayreda, amb un domini de la llegua que projecta noves percepcions de llocs tan coneguts com Cadaqués, o que descobreix llogarets com l'Estrada o Carbonils. Gràcies a ella, que va escriure els textos entre el 1978 i el 1990, ara tenim a l'abast un retrat definitiu de l'Alt Empordà. Anava amunt i avall amb un dos cavalls per una terra que cada dia canviava, es transformava i en molts d'aspectes desapareixia. L'ordre de l'escriptura ajuda a recuperar-la, a uns perquè l'han conegut i a uns altres perquè han gosat imaginar-se el mite empordanès. En els textos, editats en dos

volums per Edicions Vitel·la, hi descobrim personatges de diferent calatge i condició: inventors, ferrers, poetes, pintors i astrònoms, alguns coneguts i altres oblidats. El recorregut és immens i detallat, fixat amb l'ansia i el goig de la contemplació. L'escriptora transmet al lector, en cada poble, carrer o raconada, el gust per la bellesa. Una bellesa que creix a mesura que el llibre avança, que no s'esgota, sinó que es multiplica d'una manera fenomenal. Així, entre les descripcions hi sorgeixen, com esculls al mar, poemes, llegendes i il·lustracions delicades, dibuixades pels amics de l'autora, que completen el llarg viatge. El recorregut per la totalitat de l'Alt Empordà comporta que l'escriptora, amb vivesa i precisió lingüística, ens ofereixi una amable i inacabable fecunditat literària. Paga la pena seguir-la per entendre què és l'Alt Empordà i, també, per recuperar un munt de traços geogràfics del que havia estat. *Els pobles de l'Alt Empordà* compleix diferents objectius; per una banda, acull una acurada mirada històrica, paisatgística, arquitectònica i social que proposa un àlbum testimonial, i, per l'altra (i potser el millor), el tremp de l'estil de Vayreda converteix l'obra en una narració acurada, plena de sentiments, les alegries i les tristeses que provoquen els passos i les dreteres del camí. Instal·lar-se sense pressa en l'escriptura de Montserrat Vayreda és una gran satisfacció.

es van descrivint en la novel·la de Balta Navarro. Per reblar el clau, a mitja narració apareix un periodista d'*El Caso* (un setmanari de poca tirada), que acaba essent un personatge clau per al desenllaç d'aquest relat vibrant. La novel·la, a través de les històries quotidianes de tres generacions reals i fictícies, posa fi a un misteri de dècades.

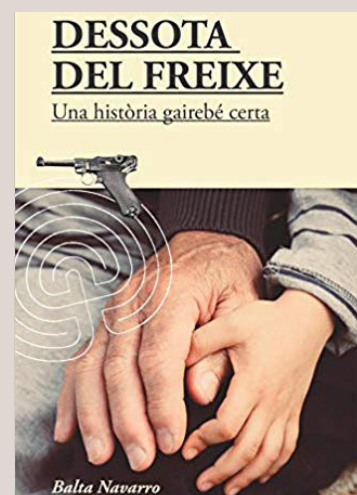
*Dessota del freixe* és, tal com proclama el subtítol, «una història gairebé certa», amb un alt component autobiogràfic. I si en realitat no té aquest component, el narrador fa un exercici literari excel·lent per donar-li gran versemblança biogràfica, tot i que, sobre-

tot al principi, el lector es pot perdre amb les relacions familiars i veïnals que s'hi narren. En aquest sentit, estaria bé incloure un arbre genealògic en una futura edició.

El més destacable és el retrat fidedigne que es fa de la postguerra en pobles com Santa Pau, així com de la vida a pagès, que l'autor descriu amb dolça melangia i enyor i que, per cert, coincideix amb narracions gairebé calcades de petits pobles de la Selva interior. La novel·la aconsegueix, doncs, una barreja equilibrada de misteri, història i tendresa que no deixarà indiferent: una novel·la costumista d'avantguarda.



VAYREDA, Montserrat. *Els pobles de l'Alt Empordà*. Bellcaire d'Empordà: Edicions Vitel·la, 2018. 2 vol. 1.285 p.



NAVARRO SANTA EULÀLIA, Balta. *Dessota del freixe: Una història gairebé certa*. [S. l.:] Amazon, 2018. 434 p.